

A. a. Pijus Vienuoliktasis

Vysk. Me islavas Reinys¹

„Mir Pijus XI“ — tokia radijo žinia š. m. vasario 10 d. sudrebino pasaulį. Pasaul? Taip, vis pasaul, kur žmonės gyvena ir naudojami kultūros pagamintomis susižinojimo priemonėmis.

Kas gi buvo tasai Pijus XI, kuris suvirpino kultūringojo pasaulio protus ir širdis? Tai buvo senelis, einęs jau 82-ryjus savo amžiaus metus, tai buvo kunigas, uoliai besidarbuojęs 60-tus metus, tai buvo popiežius, kuris vairavo Kristaus Bažnyčią 17 metų. Kai pagal mūsų Universiteto statutą profesorius, sulaukęs savo amžiaus 65 metų, yra verčiamas pasitraukti, eiti pensijai, laikomas lyg ir netinkamas mokslo darbui, tai 65 metų kardinolas Achilles Ratti bus išrinktas popiežiumi, vadinasi, pakviestas pačią atsakomingiausią tarnybą, vadovauti daugiau negu 350 milijonų katalikų. Ir vadovavo taip, kad, vis labiau silpnėjant katalikams, dvasia pražysdavo vis didesne galybe, tuo duodama smūgius materialistinei pažyrai.

Pijaus XI-jo programa buvo: Kristaus taika Kristaus karalystėje. Pijus XI, veikęs pagal šią programą, štai kaip atsiliepiama valstybėms vyrai katalikai, nekatalikai, nekrikščionys. Suminiu tuos, kurie, be oficialinio pareiškimo, pridėjo ypatingą kurbių, siūdami užuojautos telegramas kardinolų kolegijai.

Australijos premjeras Lyons, prisimindamas dvi malonias audiencijas pas Pijų XI, sako: „Jisai parodė didelį susiinteresavimą Australijos žmonų gerove ir rodė gilų nusivokimą mūsų problemose ir mūsų tautinėje pažangoje... Jo temptos pastangos išlaikyti taiką po paskutiniojo karo ir jo gilūs rūpestis tais, kurie silpni ir mindžiojami, be atodairos jautė tautybę ar tik jį, padarys jo vardą su didingumu minėtini... jo mirtis bus nuostolis pasauliui“.

Albanijos karalius Zogus mini Pijaus XI kilnias dorybes, išmintį ir neišsemiamą gerumą.

¹ Bebaigiant ruošti III L. K. Mokslininkų ir Mokslo Mūsų Suvažiavimą, 1939 m. vasario mėn. 10 d. mirė Šventasis Tvas Pijus XI. Jam atminti bei pagerbti J. E. Vysk. Me islavas Reinys atidaromajame posėdyje skaitė šią spausdinamą paskaitą.

Didžiosios Britanijos premjeras Nev. Chamberlainas stebisi Jo Šventenyb s paži r plafumu, asmenybe, humaniškumu.

Kanados užsieni reikal ministeris pareiškia, kad Pijaus XI atsi- d jimas dvasinei žmonijos pažangai suk l Kanadoje Jam visos tautos pagarb

Chil s užs. reik. ministeris A. Ortega sako, kad Pijaus XI vard is- torija min s kaip daug užsipelnius žmonijai.

Dominikos respublikos užs. reik. ministeris A. Despradelis rašo, kad Pijui XI pasižym jo savo pastangomis taikai ir žmoni gimin s sugy- venimui.

Ekvatoriaus resp. min. T. Donoso reiškia užuojaut d l Pijaus XI mirties, kaip d l nepataisomo nuostolio.

Pranc zijos prezidentas A. Lebrunas pareiškia, kad visa Pranc zija yra Pijaus XI kilni savybi karšta gerb ja.

Šveicarijos prezidentas Etteris sako, kad Šveicarija gerb myl jusio- jo Šveicarijos krašt - bei žmones Pijaus XI dr s , moralin aukštyb ir dvasios kilnum , sujungtas tokiame aukštame laipsnyje. Garsusis gi Švei- carijos Motta pareiškia, kad šveicar tauta gerb Pijuje XI prakiln bi iul ir didžiausi taikos ir laisv s apaštal .

Irlandijos premjeras De Valera pasako, kad visos pasaulio tautos myl jo ir gerb Pij XI už Jo kiln pasiaukojim krikš ioniškiems ide- alams.

Indijos Cochino maharadža pareiškia, kad Pijaus XI mirtimi pasau- lis praranda didel ir kvepian i asmenyb .

Italijos Mussolinis apgailestauja Pij XI, kaip susitaikymo popieži .

Jugoslavijos karalius, reikšdamas užuojaut , išsitaria, kad Pijaus XI mirtis „kruvinai paliet didel Katalik Bažny i “.

Latvijos prezidentas K. Ulmanis sako, kad Pijaus XI, Latvijos krašt- o ir tautos nuoširdaus bi iulio, mirtis yra kruvinas nuostolis, kur pa- tiria Kat. Bažny ia ir civilizuitotasis pasaulis. Užs. reik. min. Munteris va- dina Pij XI vienu iš didži j taikos gyn j .

Libano resp. prezidentas E. Edde mini kruvin gedul , kur patiria Kat. Bažny ia ir visa žmonija, ir toliau sako: „Libanie iai giliai nusilen- kia prieš karst Šv. T vo, kuris su kilniu patvarumu ir nuostabia dr - sa kovojo prieš visas klaidos ir priespaudos formas, skelbdamas amžinus teisyb s, meil s ir žmogaus asmens vert s principus“.

Naujosios Zelandijos premjeras sako: „Nenuilstamos Jo Šventeny- b s pastangos taikos ir teisyb s reikalu, Jo dr sa ir pasiaukojimas parei- goms, nepaisant silpstan ios sveikatos, laim jo diding pagarb visame pasaulyje“.

Filipin prezidentas M. Quezon sako: „Kaip šios tautos šefas aš jaučiu, kad didžiausia moralinė taka taikai yra prarasta žmonijai... Savo socialinėmis teisėmis politikoje aš rasdavau kvapą Pijaus XI enciklikose“.

Kinijos Chiang-Kai-Shekas taip apgailestauja Pijaus XI mirtį: „Reiškiu gyvos užuojautos žodžius, skambant viso pasaulio lietuviams dėl mirties teisingo Suvereno, kurio mintims nebuvo joks kraštas svetimas, kuris dažnai sielojosi Kinija ir prieš mirdamas nepamiršo taip numyltą pasaulio taiką“.

Jungtinių Amerikos Valstybių prezidento vardu valstybės sekretorius C. Hullis apie mirusį Pijų XI rašo: „Jo didelis dvasinis savybės ir jo uolumas taikai ir tolerantiškumui laimėjo jam vietą visur ir tik jį širdyse“.

Švedijos užs. reik. ministeris Sandleris pabrėžia Pijaus XI kilnią asmenybę ir jo nuolatinią veiklą tautoms sutaikinti.

Uragvajaus resp. prezidentas A. Baldomiras iškelia aikštėn Pijaus XI nuopelnus taikai ir tautų sugyvenimui.

Venecuelos resp. prezidentas E. L. Contreras mini Pijaus XI didžiausius nuopelnus Bažnyčiai ir žmonijai.

Tautos jungos gener. sekretorius Avenolis mini apie gedulą, kuris lietuviams Bažnyčiai ir visai žmonijai.

Prancūzų premjeras Daladier apie Pijų XI sako: „Paaukojo visą savo gyvenimą teisybei ir taikai ginti“.

Karpatų Ukrainos premjeras Vološinas vadina Pijų XI ukrainiečių tautos tūvu.

Vyriausias Lietuvos rabinas B. Sapiras rašo apie Pijų XI: „Tai buvo šviesiausia Asmenybė mūsų kartoje, tikras tautos kiekvienam, kas tik gimė Dievo atvaizdu be tikybos ir tautybės skirtumo ... Jo taip kilnaus ir žmoniško užtarimo mūsų tauta neužmirš per amžius“.

Panevėžio rabinas Kagenas, reikšdamas Panevėžio Vyskupui apgailestavimą dėl Pijaus XI mirties, sako: „Netekus šviesiausios mūsų laikų Asmenybės ir kilniausio bei šviesiausio Katalikų Bažnyčios Ganytojo ...“

Anglikonų Canterbury Arkivyskupas kvietė savuosius pasimelsti už Pijų XI.

Valstybės vyrų ir žymių žmonių užuojautos telegramas bei atsiliepimus lydi tolygūs neoficialūs spaudos balsai.

Paryžiaus „Ere nouvelle“ vadina Pijų XI „dideliu Popiežiumi“, kuris paaukojo savo jėgas „dvasios tarnybai“.

Belgų „Gazette“ apie Pijų XI sako, kad Jisai „energingai smerkė visa, kas prieštaravo didingiems žmonijos statymams“:

Spauda iš Šanchajaus rašo, kad Pijus XI buvo „didelis Popiežius ir didelis žmogus“.

² Cfr. Acta Apostolicae Sedis, vol. XXXI (1939), 61—83 psl. Vaticano.

Ir taip toliau. Kas pajęgs pakartoti visus spaudos balsus? Kuris iš mirtingųjų susilaukė tokio visuotino, pagarbaus ir šilto atsiliepimo višose pasaulio dalyse?

Ligos prispaustas 1936 m. Pijus XI pasakė: *non recuso dolorem, peto laborem*. Taip, Jisai neatsisakė jo kentėti, bet drauge troško darbo. Gerai, mat, žinojo iš išminčių ir dvasinio gyvenimo žinovų raštą, kad žmogui privalu dirbti, tinkamai sunaudoti kokybę rybines Dievo duotas jėgas, kad garbingame, kokybingame darbe yra žmogaus paskirties keliai.

Pijus XI buvo nepalaužiamas kovotojas dėl religinės laisvės. Jisai gerai žinojo, kad šitoje be galo reikšmingoje žmogaus visam gyvenimui ir tikslui srityje nevalia vartoti prievartos. Kaip Bažnyčia draudžia vartoti prievartą tik jį priimti, taip valstybė negali trukdyti asmeniui išpažinti savo tikėjimą. Dievą, negali trukdyti Bažnyčiai atlikti savo pasiuntinybę mokyti visas tautas tikėjimo tiesėmis.

Pijus XI buvo drąsus visuomenės teisių ir civilizacijos gynėjas, kaip teisingai yra taip pat pažinęs kardinolas Hinsley Londone.

Pijus XI drąsiai pasisakė prieš prievartą, kai išgirdo ginkluotą barškinį. „*Dissipa gentes quae bella volunt*“, Jisai tarė, primindamas Šv. Rašto žodžius.

Pijus XI teisingai vertino šį laiką krizės, kad ji eina iš paskleis-
tų klaidingų pažiūrų, todėl jo visos pastangos, kad būtų teisingomis idėjomis formuojamos asmeninės žinios ir būtų kovojama prieš klaidingas pažiūras ir aistras antplūdiškai.

Apaštai Sosto santykiai su vairiomis valstybėmis susilaukė Pijaus XI asmenyje išmintingo ir taikaus tvarkytojo. Pijus XI ryžosi išspręsti 60 metų ginčą tarp Apaštališko Sosto ir Italijos valstybės, ir todėl susilaukė Susitaikymo Popiežiaus pavadinimo. Pijui XI vairuojant Katol. Bažnyčią, buvo sudaryti konkordatai su Italija, Latvija, Bavarija, Lenkija, Lietuva, Rumunija, Badeniu, Prūsija, Vokietija, Austrija, Pietų slavija, Ekvadoru ir modus vivendi su Čekoslovakija, Prancūzija ir Portugalija.

Sunki katalikų ar Katol. Bažnyčios padėtis Rusijoje, Meksikoje, vyriausybininkų Ispanijoje ir Vokietijoje labai skaudino Pijaus XI širdį ir sukėlė daug rūpesčių ir sielojimąsi.

Pijus XI yra vadinamas misijų popiežiumi. Tikrai. Jisai dėl daug pastangų, kad sukmingiau būtų suorganizuotos misijų darbams lėšos. Pasirūpinęs, kad būtų kuriama bažnytinė hierarchija misijose iš vietinių gyventojų, tuo pareikšdamas pasitikėjimą jėgų veikla. Kur Romoje misijų darbų muziejų ir, pagaliau, kur misiologijos fakultetą Gregoriano universitete.

Pijus XI yra visai teisingai vadinamas katalikų akcijos popiežiumi. Jisai gerai suprato ir vertino organizacijų reikšmę kultūriniam gyvenimui, todėl ir pakvietė pasauliečius katalikus kurti kultūrinio ir religinio pobūdžio organizacijas ir jų pagalbą dirbti apaštalavimo darbais, tuo būdu

padedant Bažny ios hierarchiniam apaštalavimui. Jau 1922 m. encikli-koje „Ubi arcano Dei“ išreišk principin nusistatym kat. akcijos rei-ka-ly, ir t reikal visa dr sa ir uolumu gyn , kai buvo tai akcijai pavoj iš šalies. Pijus XI suk r kat. akcijos organizacij schem , sudar cen-trin staig su kard. Pizzardu priešakyje ir visomis progomis skatino kat. akcijos darb . Pijaus XI kalbos ir aktai kat. akcijos reikalais jau 1929 m. sudar didel 600 psl. spausdint tom .

Socialin akcija buvo labai prie širdies Pijui XI. Jo 1931 m. en-ciklika „Quadragesimo anno“ yra monumentalinis dalykas socialiniais klausimais. Kiti Pijaus XI raštai, kaip antai „Caritas Christi“ ir „Vigi-lanti cura“, parodo, kad Pijui XI gyvai r p jo gaillestingumo darb vyk-dymas, kino film dorin švara ir, apskritai sakant, medžiaginio bei dorovinio skurdo prašalinimas.

Moderniosios technikos pažanga buvo gerai Pijaus XI vertinta. To-d l Vatikane rengta moderniausia radijo stotis, pa iam Viliui Marconiui j priži rint. Ir štai 1931 m. vasario m n. 12 d. Pijus XI, kaip popiežius, pirm kart pasaulio istorijoje prabyla per radij visus. Ir namie b - damas gal jai gird ti Sv. T vo bals .

Eucharistiniai tarptautiniai kongresai gyja, Pijui XI popiežiaujant, ypatingo-iškilmingumo, pasisekimo ir reikšm s. Jie baigiami Popiežiaus kalba per radij ; dalyviai suklaup girdi pa io Popiežiaus teikiamojo pa-laiminimo žodžius.

Pijus XI gerai suprato, kad šeimos svarba yra nepaprastai didel religiniam, doriniam, tautiniam, valstybiniam ir visuomeniniam gyve-nimui. Tod l d jo visas pastangas šeimos atgimimui. Enciklika „Casti connubii“ su šventu griežtumu stoja už moteryst s nesuardomyb ir smerkia suktus modemiškuosius sugalvojimus ardyti moteryst s pasto-vum .

Jaunimas, brangiausias ir gražiausias žmogaus gyvenimo amžius, irgi susilaukia sau enciklikos „Divini illius magistri“, kurioje nutiesiami kil-naus aukl jimo keliai.

Jaunavedžiai susilauk iš Pijaus XI tos malon s, kad jiems buvo skirta kas savait vien kart audiencija, kurioje jie gaudavo Šv. T vo palaiminim , rožan i , medalik l , knygut .

Pijus XI nepamiršo savo bendradarbi apaštalavimo darbe — dva-sinink . Jiems paskyr enciklik „Ad catholici sacerdotii“, kurioje išk l aikšt n kunigyst s pašaukimo kilnum , atsakomyb , tinkamo pasiruošimo reikal .

Dvasininkams paruošti daug reikšm s turi pa ios studijos, tod l Pi-jus XI daug d mesio kreipia studij patobulinim . Tam tikslui 1931 m. išleidžia konstitucij „Deus Scientiarum Dominus“, pagal kuri filosofi-n s, teologin s ir kanonin s studijos reorganizuojamos, atsižvelgiant ge-riausius mokslin s pažangos reikalavimus.

Pijus XI visu mokslininko atsid jimu kuria naujus katalik universitetus, reorganizuoja senuosius, kuria naujus fakultetus. To mokslui palaimingo veikimo patyr Milano, Nijmwegeno, Pekino, Montrealio, Santiago, Romos, Neapolio, Rygos universitetai. Lietuvos Universitete Teologijos-Filosofijos Fakultetas, per j s reikiam bandymo laikotarp , 1928 m. gavo kanonišk j pripažinim su visomis teis mis.

Susir pin s geresn mis s lygomis tiksli j moksl darbu, Pijus XI perkeldino astronomijos observatorij iš Vatikano savo vasarin rezidencij Castel Gandolfe; ten irgi kurdino fizikos ir chemijos laboratorijas.

Prie Vatikano muziej buvo pastatydintos naujos patalpos jiems prapl sti.

Pijui XI popiežiaujant, nemaža vyko Romoje tarptautini mokslo kongres . Kongresantai gaudavo audiencij ir pas Pij XI, kuris t ja proga pasakydavo atitinkam kalb ir palaimindavo kongres darbus. Pvz., tarptautinio fiziolog kongreso dalyviai — 800 asmen — buvo labai maloniai priimti Pijaus XI.

Gerai vertindamas tarptautinio mokslinink bendradarbiavimo svarb , Pijus XI 1936 m. k r Pontifikalini Mokslo Akademij , sudaryt iš 70 mokslinink iš visoki krašt , taut ir tikyb . ši Akademij yra kvie iami tik tiksli j moksl atstovai, pasižym j dideliais mokslo darbais. Iš pakviest j pontifikalini akademik 11 yra Nobelio premij laureat .

Pijus XI buvo artimas Lietuvai.

Dar b damas Vizitatorium Lenkijai ir Baltijos kraštams, Achilles Rattis lank si Vilniuje, kur lietuvi organizacij ir staig atstovai, apie 80 asmen .. labai šiltai pasveikino Vizitatori ir teik daugyb adres . Tai buvo 1920 m.

Vizitatorius A. Rattis netrukus lank si ir Kaune, mat si su Vyriausyb s asmenimis ir t savo atsilankym maloniai prisimindavo, lietuviams maldininkams ar Lietuvos Vyskupams atsilankant pas Jo Šventenyb Pij XI. 1923 m. inž. arch. V. Landsbergiui, dalyvavusiam bendroje audiencijoje pas Pij XI, Jo Šventenyb sužinoj s, kad p. V. Landsbergis iš Lietuvos, pasak : „J s kraštas man paž stamas ir mielas“.

1926 m. Pijus XI k r Lietuvoje bažnytini provincij , priklausan i tiesiog nuo Apaštali Sosto, tuo b du atpalaiduodamas buvusias Lietuvos vyskupijas nuo priklausomyb s svetim krašt arkivyskupams ir pakeldamas buvusi Žemai i Vyskupij Kauno Arkivyskupijos Metropolijos laipsn .

1927 m. buvo sudarytas tarp Apaštali Sosto ir Lietuvos Valstyb s konkordatas, kuriame, jo XXV straipsnyje, buvo sumin ta Katalik Akcija ir jai buvo pažad ta iš Lietuvos Valstyb s pus s pilna laisv kurtis ir darbuotis. Tai buvo pirmas atsitikimas konkordat istorijoje, kad konkordatu, vadinasi, tarptautine sutartimi buvo garantuota Kat. Akcijai

veikimo laisv . Kadangi Kat. Akcija yra paplitusi visame pasaulyje, veikia vairiausiose valstyb se, tod l ir sakytasis juridinis dokumentas, Lietuvos konkordatas, savo nuostatu apie Kat. Akcij yra pla iai žinomas pasaulyje, tuo keldamas Lietuvos vard .

Kai Lietuvos vyskupai 1938 m. atsilank pas Sv. T v Pij XI, tai patyr tokios meil s ir pagarbos, kad visi aplinkiniai steb josi pabr žtu dideliu palankumu.

Pijui XI mirus, suspaud didelis skausmas Lietuv .

Panev žio Vyskupas savo atsiliepime diecezijoje ius sako, kad mir „Didysis Pijus“.

Labai buvo džiugu ir malonu matyti, kad 1937 m., kai Pijus XI švent savo amžiaus 80 met jubiliej , „Lietuvos Moter Kult ros Draugija“ pasir pino, O. Zaštautaitei sumaniai ir uoliai dalyk tvarkant, išleisti ir Pijui XI dedikuoti veikal „Pijus XI, aktualeji katalik gyvenimo ir pasaul ži ros klausimai pagal Pijaus XI gyvenimo ir jo rašt moksl “. Sutelktinis veikalas, rinktinis j g rašytas, gražiai išleistas, in 8° 396 psl., labai tinka skaityti ir giliai medituoti.

Bešališkumas ir moksliškas objektyvumas ver ia su dideliu skausmu širdyje pasakyti, kad vargiai yra kuris nors katalikiškas kraštas, kuris b t taip giliai skaudin s t višk j Pijaus XI šird , kaip Lietuvos kai kurie žmon s savo veiksmiais yra tai padar . Bet apie tai tars savo žod istorija.

Pijaus XI dvasinis testamentas yra Jo enciklikos, tas moderniausias arsenalas dvasini ginkl prieš ši laik id j pakrikim , moralin , dvasin ir socialin kriz .

Dvasinis Didžiajam Pijui XI paminklas b t išleisti visas Pijaus XI enciklikas, išverstas lietuvi kalb .

Tuo tarpu iš širdies gilumos sakome:

REQUIESCAT IN PACE!